

КИЇВСЬКА МІСЬКА РАДА
V сесія IX скликання

Р І Ш Е Н Н Я

14.05.2016

Київ

№ 606/1043

Про звернення Київської міської ради до Верховної Ради України щодо необхідності суттєвого доопрацювання проєкту Цивільного кодексу України до другого читання

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ», з метою забезпечення дотримання прав суб'єктів місцевого самоврядування під час прийняття проєкту Цивільного кодексу України, Київська міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Направити звернення Київської міської ради до Верховної Ради України щодо необхідності суттєвого доопрацювання проєкту Цивільного кодексу України до другого читання згідно з додатком до цього рішення.
2. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію Київської міської ради з питань місцевого самоврядування та зовнішніх зв'язків.

Київський міський голова

Віталій КЛИЧКО

ЗВЕРНЕННЯ
Київської міської ради до Верховної Ради України
щодо необхідності суттєвого доопрацювання проєкту
Цивільного кодексу України до другого читання

Київська міська рада як представницький орган територіальної громади міста Києва – столиці України – звертається до Верховної Ради України у зв'язку з прийняттям у першому читанні проєкту Цивільного кодексу України, реєстр. № 15150, та підготовкою його до другого читання.

За офіційною інформацією розміщеною на офіційному вебсайті Верховної Ради України, проєкт Цивільного кодексу України, реєстр. № 15150 від 09.04.2026, прийнято за основу 28.04.2026 та готується до другого читання з доопрацюванням відповідно до пропозицій профільного комітету.

Київська міська рада підтримує стратегічну мету оновлення цивільного законодавства України, його гармонізацію з європейськими стандартами, цифровізацію цивільного обороту, посилення захисту добросовісних учасників правовідносин, модернізацію договірної, спадкового, речового, сімейного, інтелектуального та міжнародного приватного права.

Водночас Київська міська рада вважає, що рекодифікація цивільного законодавства не може здійснюватися без належної оцінки впливу на права людини, права жінок і дітей, інтереси територіальних громад, комунальну власність, земельні та екологічні відносини, соціальні служби, служби у справах дітей, органи опіки і піклування, державні реєстри та бюджет місцевого самоврядування.

Київська міська рада наголошує, що новий Цивільний кодекс України має бути європейським не лише за назвою, а й таким, що гарантує свободу, гідність, безпеку, правову визначеність, недискримінацію, захист слабшої сторони, стабільність права власності та повагу до місцевого самоврядування.

1. Щодо суспільного обурення та необхідності відкритого
доопрацювання

Київська міська рада звертає увагу Верховної Ради України на значний суспільний резонанс, викликаний окремими положеннями проєкту нового Цивільного кодексу України, зокрема у частині сімейних відносин, прав жінок, прав дітей, репродуктивної автономії, аліментних гарантій та використання розмитих морально-оціночних категорій.

Суспільне обурення у цій сфері не може розглядатися як перешкода для реформи. Навпаки, воно є важливим демократичним сигналом про те, що окремі положення проєкту можуть бути сприйняті як такі, що звужують права людини, послаблюють захист дітей, створюють ризики для постраждалих від

домашнього насильства або суперечать європейському правовому курсу України.

Київська міська рада вважає, що такі положення не можуть бути просто «роз'яснені» суспільству. Вони мають бути відкрито обговорені, юридично переоцінені та, за необхідності, вилучені або суттєво доопрацьовані до другого читання.

2. Щодо захисту прав жінок, дітей і постраждалих від домашнього насильства

Особливе занепокоєння викликають положення, які передбачають обов'язкове або фактично примусове «примирення» під час розірвання шлюбу чи у спорах щодо батьківської відповідальності.

Для міста Києва ця проблема має не абстрактний, а практичний вимір. Столична громада забезпечує функціонування соціальних служб, служб у справах дітей та інших форм підтримки жінок і дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах або виходять із небезпечних сімейних ситуацій.

Київська міська рада виходить із того, що сім'я не може зберігатися примусом. Будь-яке примусове або формально обов'язкове примирення може створити ризик затягування розлучення, посилення залежності, тиску або небезпеки для жінки та дитини.

Стамбульська конвенція вимагає заборонити обов'язкові альтернативні процедури вирішення спорів, включно з медіацією та примиренням, щодо форм насильства, охоплених Конвенцією.

У зв'язку з цим Київська міська рада просить Верховну Раду України:

1. Вилучити із проекту положення про обов'язкове примирення під час розірвання шлюбу або в спорах щодо батьківської відповідальності.
2. Передбачити, що медіація, консультації або інші способи врегулювання сімейного спору можуть застосовуватися виключно добровільно, за вільної та поінформованої згоди сторін.
3. Закріпити, що у випадках домашнього насильства, економічного насильства, контролю, переслідування, наявності заяви про загрозу, звернення до поліції, соціальної служби, служби у справах дітей, медичного закладу або суду будь-яке примирення чи медіація не можуть бути обов'язковими.
4. Передбачити обов'язкову оцінку ризиків для дитини та постраждалої особи до будь-якого направлення сторін на примирні процедури.

3. Щодо аліментів і права дитини на належне утримання

Київська міська рада висловлює занепокоєння у зв'язку з пропозиціями щодо скорочення строків стягнення аліментів за минулий час.

Аліменти є не боргом між дорослими, а правом дитини на належне утримання, розвиток, освіту, лікування, житло та безпеку. Скорочення строків стягнення аліментів фактично послаблює відповідальність боржників і

переносить тягар утримання дитини на одного з батьків, а часто – на місцеві соціальні служби та громаду.

Конвенція ООН про права дитини передбачає, що держави мають вживати всіх належних заходів для забезпечення стягнення утримання на дитину з батьків або інших осіб, які несуть фінансову відповідальність за дитину.

Київська міська рада просить Верховну Раду України:

1. Не допустити скорочення чинних гарантій щодо строків стягнення аліментів.

2. Відновити або зберегти можливість стягнення аліментів за минулий час у межах строку, який відповідає найкращим інтересам дитини та не погіршує її становище порівняно з чинним законодавством.

3. Передбачити, що в спорах про аліменти всі сумніви щодо строків, доказів ухилення, приховування доходів або неможливості своєчасного звернення мають тлумачитися на користь дитини.

4. Окремо врахувати обставини воєнного стану, внутрішнього переміщення, перебування платника або стягувача за кордоном, економічного насильства, фінансової залежності та недоступності правової допомоги.

4. Щодо репродуктивної автономії та недискримінації

Київська міська рада вважає неприпустимим установлення такої моделі регулювання допоміжних репродуктивних технологій, за якої реалізація репродуктивного вибору повнолітньої дієздатної особи залежить виключно від наявності медичних показань.

Медичні стандарти мають забезпечувати безпечність процедур, але не повинні перетворюватися на механізм необґрунтованого обмеження права жінки планувати материнство, зберігати репродуктивний матеріал або користуватися допоміжними репродуктивними технологіями незалежно від сімейного стану чи наявності партнера.

CEDAW передбачає обов'язок держав усувати дискримінацію жінок у сфері охорони здоров'я та забезпечувати доступ до медичних послуг, включно з послугами, пов'язаними із плануванням сім'ї.

Київська міська рада просить Верховну Раду України передбачити, що допоміжні репродуктивні технології застосовуються за медичними показаннями та/або на підставі вільного, поінформованого репродуктивного вибору повнолітньої дієздатної особи, за умови дотримання медичних стандартів, інформованої згоди, захисту персональних даних, безпеки та недискримінації.

5. Щодо категорії «доброзвичайності»

Київська міська рада висловлює застереження щодо використання в проєкті нового Цивільного кодексу України категорії «доброзвичайність» як самостійної підстави для настання юридичних наслідків або обмеження прав.

За змістом проекту доброзвичайність визначається як сукупність моральних норм, етичних стандартів і загальновизнаних уявлень про належну поведінку.

Таке поняття є надмірно розмитим і може створити простір для суб'єктивного, нерівного або дискримінаційного застосування права, зокрема в сімейних, репродуктивних, особистих, антидискримінаційних і майнових відносинах.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України також звертало увагу на проблеми правової визначеності в проекті, зокрема щодо співвідношення понять «приватне» і «цивільне», меж приватно-та публічно-правових відносин, а також використання нечітких категорій.

Київська міська рада просить Верховну Раду України вилучити «доброзвичайність» як самостійну підставу для обмеження прав або визнання договорів недійсними, замінивши її чіткими критеріями, які відповідають європейському підходу: законність, легітимна мета, необхідність у демократичному суспільстві, пропорційність, недискримінація, захист прав і свобод інших осіб.

6. Щодо місцевого самоврядування, комунальної власності та повноважень територіальної громади

Київська міська рада наголошує, що місто Київ як столиця України є власником значного обсягу комунального майна, земель, об'єктів соціальної, транспортної, освітньої, медичної, житлової та критичної інфраструктури.

Будь-які положення нового Цивільного кодексу України, які можуть впливати на правовий режим комунальної власності, земель територіальної громади, договорів щодо комунального майна, повноважень органів місцевого самоврядування, органів опіки і піклування, соціальних служб або місцевого бюджету, мають бути предметом окремих консультацій із територіальними громадами.

Європейська хартія місцевого самоврядування передбачає, що органи місцевого самоврядування мають бути своєчасно та належним чином консультовані в процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які їх безпосередньо стосуються.

Київська міська рада просить Верховну Раду України:

1. Провести окремі консультації з Київською міською радою, виконавчим органом Київської міської ради (Київською міською державною адміністрацією), Асоціацією міст України, органами місцевого самоврядування, органами опіки і піклування, соціальними службами, земельними, реєстраційними та екологічними підрозділами.

2. Передбачити, що участь територіальної громади в цивільному обороті як власника майна не змінює публічно-правової природи її владних, регуляторних, бюджетних, містобудівних, соціальних та сервісних повноважень.

3. Не допустити звуження гарантій комунальної власності та повноважень територіальної громади міста Києва.

7. Щодо земельних, екологічних і містобудівних відносин

Київська міська рада вважає одним із найбільших ризиків проєкту можливість виникнення колізій між новим Цивільним кодексом України та спеціальним земельним, екологічним і містобудівним законодавством.

Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики зазначав, що значна кількість положень проєкту не узгоджується із земельним законодавством і може призвести до колізій та значних проблем у правозастосуванні. Комітет також наголошував на необхідності збереження пріоритету земельного законодавства в земельних правовідносинах.

Для Києва це питання має особливе значення, оскільки стосується земель територіальної громади, парків, скверів, прибережних зон Дніпра, островів, озер, зелених зон, земель під школами, лікарнями, укриттями, транспортною та критичною інфраструктурою.

Київська міська рада просить Верховну Раду України закріпити в проєкті норму такого змісту:

«У земельних, природоресурсних, екологічних, містобудівних, житлово-комунальних, сімейних, соціальних, бюджетних та муніципальних відносинах положення Цивільного кодексу України застосовуються субсидіарно, якщо такі відносини не врегульовані спеціальним законом.».

8. Щодо інституту «посідання» нерухомості та ризиків рейдерства

Київська міська рада висловлює особливе занепокоєння щодо запровадження інституту «посідання» як фактичного контролю над річчю, зокрема нерухомим майном і земельними ділянками, без належної прив'язки до державної реєстрації прав.

Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України звертало увагу, що проєкт передбачає посідання як фактичний контроль над річчю навіть за відсутності юридичного титулу, а факт посідання нерухомістю не підлягає державній реєстрації; для нерухомої речі посідання може встановлюватися входом, огородженням парканом або обробкою земельної ділянки.

Київська міська рада вважає, що для міста Києва така конструкція може створити ризики рейдерського захоплення комунальних земель, зелених зон, недобудов, територій біля інфраструктурних об'єктів та іншого нерухомого майна.

Київська міська рада просить Верховну Раду України передбачити, що фактичне володіння, користування, огороження, обробка або інший фізичний контроль над земельною ділянкою чи нерухомим майном не створюють речового права, права посідання або іншого титулу щодо такого майна без державної реєстрації відповідного права, якщо інше прямо не встановлено законом.

9. Щодо Дніпра, прибережних зон, островів і штучно створених земельних ділянок

Київська міська рада звертає особливу увагу на ризики, пов'язані з можливим регулюванням штучно створених земельних ділянок, наміву, зміни берегової лінії, використання водоохоронних зон, прибережних захисних смуг і водних об'єктів загальними нормами Цивільного кодексу України.

Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування звертає увагу на проблеми розмежування приватної і публічної сфери речей, а також на ризики щодо штучно створених земельних ділянок, водоохоронних зон, прибережних захисних смуг і водних об'єктів.

Для Києва це питання стосується Дніпра, Русанівської протоки, заток, озер, островів, прибережних парків і територій, які мають високу екологічну, рекреаційну, історичну та суспільну цінність.

Орхуська конвенція передбачає участь громадськості в підготовці планів і програм, пов'язаних із довкіллям, у прозорих і справедливих рамках із наданням необхідної інформації громадськості.

Київська міська рада просить Верховну Раду України:

1. Не допустити регулювання штучно створених земельних ділянок, наміву, зміни берегової лінії, використання островів, водоохоронних зон і прибережних захисних смуг лише загальними положеннями Цивільного кодексу України.

2. Передбачити, що такі питання мають регулюватися спеціальним законом з обов'язковою стратегічною екологічною оцінкою, оцінкою впливу на довкілля, публічними консультаціями та участю відповідної територіальної громади.

3. Встановити спеціальні гарантії охорони зелених зон, парків, скверів, водних об'єктів, островів, територій природно-заповідного фонду та прибережних територій міста Києва.

10. Щодо стабільності договорів, державних реєстрів і добросовісних набувачів

Київська міська рада вважає неприпустимим створення правової моделі, за якої договори щодо землі, нерухомого майна, комунальної власності або зареєстрованих речових прав можуть масово оспорюватися на підставі нечітких оціночних категорій або позасудових механізмів.

Для Києва це може створити ризики щодо договорів оренди комунального майна, землі, інвестиційних договорів, договорів користування нерухомістю, прав на об'єкти транспортної, соціальної та інженерної інфраструктури.

Київська міська рада просить Верховну Раду України передбачити, що договори щодо землі, нерухомого майна, комунального майна, об'єктів критичної, соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури можуть визнаватися недійсними лише судом, із захистом добросовісного набувача та стабільності державного реєстру.

11. Щодо сімейного права та соціального навантаження на громади

Київська міська рада звертає увагу, що сімейне право має не лише приватноправовий, а й соціальний, дитинозахисний та публічний вимір.

Поглинання Сімейного кодексу України новим Цивільним кодексом України без належної перехідної моделі, гендерної експертизи, дитинозахисної оцінки та бюджетної оцінки впливу може створити додаткове навантаження на органи опіки і піклування, служби у справах дітей, соціальні служби, заклади освіти, охорони здоров'я та місцеві бюджети.

Київська міська рада просить Верховну Раду України не допустити автоматичного поглинання Сімейного кодексу України без окремої оцінки наслідків для дітей, сімей, жінок, постраждалих від домашнього насильства, органів опіки і піклування та місцевого самоврядування.

12. Щодо біоетики, персональних даних, штучного інтелекту та освіти

Київська міська рада підтримує модернізацію правового регулювання у сферах біоетики, персональних даних, науки, освіти та штучного інтелекту, але вважає необхідним закріплення чітких гарантій для людини, дитини, автора, пацієнта та суб'єкта персональних даних.

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій звертав увагу на необхідність урахування стандартів Конвенції про права людини та біомедицину, зокрема щодо професійних стандартів, незалежної експертизи, інформованості особи про права та гарантії в разі досліджень за участю людини.

Київська міська рада просить Верховну Раду України передбачити спеціальні гарантії захисту біометричних, генетичних, медичних та інших чутливих персональних даних, персональних даних дітей, а також чіткі правила законного доступу, заборони обходу технічних засобів захисту й можливості правовласника заперечити проти використання творів для глибинного аналізу тексту і даних та тренування систем штучного інтелекту.

13. Щодо спеціальних організаційно-правових форм

Київська міська рада вважає, що уніфікація організаційно-правових форм юридичних осіб не повинна призвести до втрати спеціального статусу суб'єктів, створених або таких, що функціонують на підставі спеціального законодавства.

Асоціація фермерів та приватних землевласників України застерігала, що зведення юридичних осіб приватного права до моделей «товариство» і «установа» без чіткого збереження спеціальних форм створює ризики правової невизначеності та втрати спеціальних гарантій.

Для Києва аналогічна проблема може стосуватися ОСББ, кооперативів, комунальних підприємств, комунальних закладів, установ, організацій та інших суб'єктів, створених для надання публічних сервісів або управління спільним майном.

Київська міська рада просить Верховну Раду України передбачити, що спеціальні організаційно-правові форми можуть установлюватися окремими законами, а чинні суб'єкти не втрачають свого статусу автоматично внаслідок набрання чинності новим Цивільним кодексом України.

Київська міська рада просить Верховну Раду України:

1. Не виносити проєкт Цивільного кодексу України, реєстр. № 15150, на друге читання без суттєвого доопрацювання положень, що стосуються прав жінок, дітей, сімейних відносин, аліментів, репродуктивної автономії, місцевого самоврядування, комунальної власності, земельних, екологічних і містобудівних відносин.

2. Провести відкриті парламентські консультації із залученням органів місцевого самоврядування, Київської міської ради, виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), Асоціації міст України, правозахисних, жіночих, дитинозахисних, екологічних, професійних і наукових організацій.

3. Вилучити положення про обов'язкове примирення під час розірвання шлюбу та в спорах щодо батьківської відповідальності, залишивши лише добровільну медіацію після оцінки ризиків і за відсутності загрози для жінки або дитини.

4. Не допустити скорочення аліментних гарантій та забезпечити, щоб правила про стягнення аліментів відповідали найкращим інтересам дитини.

5. Гарантувати репродуктивну автономію повнолітньої дієздатної особи та не обмежувати доступ до допоміжних репродуктивних технологій виключно наявністю медичних показань.

6. Вилучити «доброзвичайність» як самостійну підставу для обмеження прав або визнання договорів недійсними, замінивши її чіткими критеріями правової визначеності, пропорційності та недискримінації.

7. Закріпити пріоритет спеціального земельного, екологічного, містобудівного, сімейного, соціального, бюджетного та муніципального законодавства у відповідних сферах.

8. Не допустити застосування інституту «посідання» до землі та нерухомості в спосіб, який може створити ризики рейдерства, фактичного захоплення майна або оспорювання зареєстрованих прав.

9. Передбачити, що договори щодо землі, нерухомості та комунального майна можуть визнаватися недійсними лише судом, із захистом добросовісного набувача та стабільності реєстрів.

10. Не допустити регулювання штучно створених земельних ділянок, наживу, островів, прибережних захисних смуг і водних об'єктів без спеціального закону, екологічної оцінки, публічних консультацій та участі територіальної громади.

11.Провести гендерно-правову, дитинозахисну, антидискримінаційну, антикорупційну, антирейдерську, екологічну, муніципальну та бюджетну оцінку впливу проєкту.

12.Передбачити перехідний період не менше як 24–36 місяців для адаптації судів, нотаріату, державних реєстрів, органів місцевого самоврядування, органів опіки і піклування, соціальних служб, землевпорядних і реєстраційних органів.

13.Оприлюднити порівняльну таблицю до другого читання із чітким зазначенням, які пропозиції органів місцевого самоврядування, правозахисних організацій, експертів і громадськості враховано.

Київська міська рада наголошує, що в умовах воєнного стану, європейської інтеграції та боротьби за українську державність правова реформа має зміцнювати довіру до держави, а не створювати додаткову правову невизначеність.

Новий Цивільний кодекс України має бути кодексом свободи, гідності, безпеки, відповідальності та європейської правової визначеності. Він не може послаблювати права жінок і дітей, створювати ризики для постраждалих від домашнього насильства, зменшувати гарантії аліментного утримання, обмежувати репродуктивну автономію, розмивати повноваження місцевого самоврядування, послаблювати захист комунальної власності або створювати правові ризики для землі, довкілля та Дніпра.

Київська міська рада підтверджує готовність долучитися до фахового доопрацювання проєкту Цивільного кодексу України до другого читання та надати Верховній Раді України, профільним комітетам і народним депутатам України пропозиції щодо поправок, спрямованих на захист прав людини, прав дитини, гендерної рівності, комунальної власності, місцевого самоврядування, довкілля та європейської інтеграції України.

Київський міський голова

Віталій КЛИЧКО